

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПОЛІСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет інформаційних технологій, обліку та фінансів
Кафедра фінансів і кредиту

Кваліфікаційна робота
на правах рукопису

ДОРОНІН Дмитро Володимирович

УДК: 368.013

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**«СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ:
СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ»**

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа,
страхування та фондовий ринок»

Подається на здобуття освітнього ступеня магістр

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ Дмитро ДОРОНІН _____

Науковий керівник
Шубенко Інна Андріївна
кандидат економічних наук, доцент

Робота виконана на кафедрі фінансів і кредиту Поліського національного університету

Рецензент:

доцент кафедри бухгалтерського обліку, оподаткування та аудиту Поліського національного університету, к.е.н., доц. Ярмолюк Олена Феліксівна

Висновок комісії за результатами попереднього захисту:

_____ допустити до захисту _____
Голова комісії _____ Олександр ВІЛЕНЧУК

Висновок кафедри фінансів і кредиту за результатами попереднього захисту:
допустити до захисту.

Протокол засідання кафедри фінансів і кредиту № ___ від «___» грудня 2024 р.

Завідувач кафедри фінансів і кредиту _ _____ Дмитро ДЕМА

Результати захисту кваліфікаційної роботи

Здобувач вищої освіти _ДОРОНІН Дмитро Володимирович__ захистив(ла)
кваліфікаційну роботу з оцінкою:

сума балів за 100-бальною шкалою _____
за університетською шкалою _____

Секретар ЕК _____ Тетяна ТОВСТУХА
«___» грудня 2024 р.

АНОТАЦІЯ

Доронін Д. В. Страхування життя в Україні: стан та перспективи розвитку. – Кваліфікаційна робота на правах рукопису.

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня магістра за спеціальністю 072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок». – Поліський національний університет, 2024.

У кваліфікаційній роботі викладено теоретико-практичні засади страхування життя, визначена його суть та значення у ринкових умовах господарювання. Проаналізований сучасний стан формування та розвитку страхування життя в Україні, визначено фактори, які впливають на формування ринку страхування життя. За допомогою кореляційного аналізу, встановлено, що на страхові премії по страхуванню життя в Україні впливають суттєво доходи громадян. Тобто вони прямо залежать від платоспроможності громадян. Визначено проблеми ринку страхування життя. Виокремлено перспективи розвитку страхування життя на 2024-2027 рр.

Ключові слова: страхова премія, страхова виплата, страхування життя, ринок страхування життя, страховик, страхувальник.

SUMMARY

Doronin D. V. Life Insurance in Ukraine: Current State and Development Prospects. – Qualification work manuscript.

Qualification work for the degree of Master in Finance, Banking, Insurance and Stock Market. – Polissia National University, 2024.

The qualification work presents the theoretical and practical principles of life insurance, defines its essence and significance in market conditions. The state of development of life insurance in Ukraine is analyzed, and factors influencing the formation of the life insurance market are identified. Through correlation analysis, it is established that citizens incomes directly affect the state of life insurance premiums in Ukraine. Problems of the life insurance market are identified. Prospects for the development of life insurance in the 2024-2027.

Keywords: insurance premium, insurance payout, life insurance, life insurance market, insurer, insured.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ У РИНКОВИХ УМОВАХ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	8
Висновки до розділу 1.....	13
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	15
Висновки до розділу 2.....	22
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ.....	24
Висновки до розділу 3.....	29
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	32

ВСТУП

Актуальність теми та аналіз останніх досліджень. Фінансова нестабільність і економічні виклики: Сучасний світ стикається з багатьма політичними, фінансово-економічними викликами, соціальними ризиками: такими як війни, інфляція, фінансові кризи, нестабільність ринків, безробіття, втрата працездатності та інші фактори, які можуть вплинути на фінансову безпеку людей. Страхування життя виступає як засіб захисту від фінансових ризиків, забезпечуючи родини в разі втрати основного годувальника. У багатьох країнах страхування життя залишається недостатньо розвиненим сегментом ринку, що є характерним і для нашої країни.

Багато країн активно працюють над удосконаленням нормативної бази для галузі страхування, що створює не лише нові можливості, але і виклики для страхових компаній. Систематичний аналіз стану і перспектив розвитку страхування життя допомагає адаптуватися до змін у регуляторному середовищі. Дослідження стану і перспектив розвитку страхування життя допоможе виявити перешкоди на шляху його поширення та визначити стратегії для стимулювання зростання цього сектора. Вивчення поточного стану розвитку страхування життя є важливим для розуміння поточного стану ринку, виявлення можливостей для зростання і адаптації до нових викликів, а також для забезпечення фінансової стабільності та добробуту населення.

У дослідженнях сфери страхування життя в Україні працює низка вчених, які вивчають різні аспекти цього питання з економічних, фінансових, актуарних та соціальних перспектив розвитку страхування життя, зокрема, Залетовим О., Борисюк Ю, Клапківом Ю, Волошина-Сідей В., Мельничук Ю, Гаманковою О., Третяк Г., Трубач О., Кузьменко О., Макарова О. та багато інших. Але такі питання як розвиток страхування життя в Україні під час війни з РФ, визначення перспектив потребують ще ґрунтовних наукових досліджень, тому ця тема є актуальною.

Мета та завдання дослідження. Метою роботи є окреслення перспектив розвитку страхування життя в Україні з огляду на воєнний стан та визначення

кореляційного зв'язку між середніми доходами громадян і розміром страхових премій по страхуванню життя. Для реалізації мети роботи необхідно вирішення таких завдань:

- визначити роль та значення страхування життя в Україні на сучасному етапі розвитку економіки;
- провести комплексну оцінку та економічний аналіз формування ринку страхування життя в Україні;
- визначити чи існує кореляційний зв'язок між такими показниками як середня заробітна плата в Україні та валові страхові премії;
- окреслити перспективи подальшого формування ринку страхування життя під час воєнного стану та у період сталого розвитку.

Об'єкт і предмет дослідження. *Об'єктом дослідження є процес формування ринку з надання послуг з накопичувальних видів страхування в Україні. Предметом дослідження є сукупність економічних відносин щодо формування взаємовідносин між страховиками і потенційними страхувальниками з приводу отримання послуг зі страхування життя за умов сталого розвитку .*

Методи дослідження. При виконанні кваліфікаційної роботи були застосовані різні методи економічного дослідження, зокрема: метод узагальнення був використаним – для визначення та обґрунтування економічної сутності та значення страхування життя у ринкових умовах господарювання; *статистико-економічний* – при аналізі стану розвитку страхування життя в Україні; *метод кореляційного аналізу* був застосований для оцінки залежності між валовими страховими преміями зі страхування життя та середньою заробітною платою; *метод прогнозування* використовувався для визначення показника валових страхових премій на період 2024-2027 рр., як одна із перспектив розвитку ринку страхування життя

Елементи наукової новизни одержаних результатів стосуються у визначенні коефіцієнта кореляції між валовими страховими преміями і середньою заробітною платою в Україні. Визначено що від середньої заробітної

плати залежить показник валових страхових премій.

Автор опублікував за результатами дослідження наукову статтю у співавторстві у фаховому виданні, категорії «Б»:

1. Шубенко І., Стойко О., Доронін Д., Фалімонов С. Детермінанти низького рівня розвитку ринку страхування життя в Україні. Бізнес Інформ. 2024. №3. С. 305-315.

Практичне значення отриманих результатів. Розроблений прогноз показника розвитку ринку страхування життя - валових страхових премій з накопичувальних видів в Україні, за допомогою ППП Excel.

Структура та обсяг кваліфікаційної роботи. Кваліфікаційна робота представлена вступом, трьома розділами, висновками, списком використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи становить 30 сторінок. Дослідження проілюстровано 4 рисунками, 5 таблицями.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ СУТНОСТІ ТА ЗНАЧЕННЯ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ

Страховання життя має важливе значення для забезпечення ризиків клієнтів страховика, поряд із цим страховання життя відіграє важливу роль у сфері забезпечення економік акумуляцією коштів для здійснення інвестиційної діяльності. Розглянемо, як вчені економісти розглядають сутність страховання життя.

Вивчаючи сутність страховання життя, Волошина-Сідей В. та Коверза А. сформуvalи авторське розуміння страховання життя, що ґрунтується на охопленні його основних рис, таких як: «... об'єктні властивості особистого страховання; спрямованість та недопущення критичного рівня життя або підвищення благополуччя застрахованих і матеріальнозалежних від них осіб; типи страхових випадків (дожиття або недожиття, застрахованих до визначеного терміну, віку або події, втрати працездатності, тощо); єдність способів реалізації цілей страховання» [5].

Визначивши ці риси науковці наводять власне бачення страховання життя та трактують його з точки зору ризиків та соціальної значущості, а саме розглядають його як « ...систему відносин в рамках особистого виду страховання, спрямовану на попередження критичного порушення рівня життя застрахованого або матеріально залежних від нього осіб у разі втрати джерела доходу внаслідок смерті, повної або часткової втрати працездатності, а також для підвищення матеріальної стабільності застрахованої особи у разі досягнення, визначеного договором страховання віку або події, реалізованих шляхом гарантії виплати страхової суми при настанні страхового випадку (смерть, дожиття, утрата працездатності, тощо)» [5].

Інший вчений-економіст, О. Фарат вказує, що «...страховання життя – це система економічних відносин між страховими компаніями та їх клієнтами, у рамках якої клієнти, сплачуючи страхові внески, забезпечують фінансовий

захист від можливих наслідків реалізації основних ризиків, пов'язаних із життям, а також, за умовами договору, від додаткових ризиків» [43, с. 5].

Інші науковці Сич О.А. та Вольська Н.Р. вивчаючи сутність страхування життя зазначають «...особливістю страхування життя є поєднання функцій від захисту ризиків і накопичення коштів. Це впливає на значення понять страховий ризик та страховий випадок. таким чином, страховий ризик базується на непередбачуваності певної події, що стосується таких ризиків, як смерть або втрата працездатності через нещасний випадок...» [35].

Один із науковців, а саме Залетов О. страхування життя називає «убезпеченням життя». За ним «...убезпечення життя відбувається в економічних відносинах, що забезпечуються на підставі договору страхування життя, відповідно до якого страховик зобов'язується виплатити страхову суму у разі смерті застрахованої особи на виплату для вигодонабувача (члена сім'ї, підприємства чи іншої особи), після вирахування непогашених кредитів та відсотків за договором. Крім того, передбачено договором, страховик виплачує виплату у разі дожиття застрахованої особи до кінця терміну дії договору або досягнення визначеного віку, якщо умови договору можуть також включити додаткову виплату у разі нещасного випадку або хвороби застрахованої особи. У загальному розумінні ubezpieczenia життя є процесом управління соціальними ризиками через організацію централізованого страхового фонду, сформованого страховою компанією...» [12, с. 213]. Особливістю його дослідження стало те, що 2000 рр. поширеним забезпеченням кредитів було страхування життя, і у власному баченні сутності страхування життя він наголошує на цьому.

З нашої точки зору, страхування життя є важливою складовою ринку страхування, але розвиток цієї складової ринку дуже сильно залежить від добробуту громадян в конкретній країні. Підтвердження цього ми знаходимо і в інших науковців, зокрема Мельничук Ю. М. наголошує, що «... ринок страхування життя в кожній країні відображає стан економіки та рівень розвитку бізнесу. Коли країна досягає стабільності та добробуту, як працівники, так і роботодавці починають задумуватись про своє майбутнє,

планувати забезпечення старості та фінансувати ризики, що виробляються у сучасному світі...» [26, с. 1]. З цим важко не погодитися, адже страхування життя дійсно починає, з нашої позиції, розвиток лише за умов зростання добробуту та економіки загалом.

Бейтман Х., Герранс П., Торп С. та Зен Ю – ці зарубіжні дослідники «...фокусуються на проблемах, що впливають на ризик страхування життя в своїх країнах. Крім цього, деякі науковці аналізують попит на послуги зі страхування життя в залежності від соціально-економічного статусу клієнта, рівня освіти, створюють моделі споживання таких послуг і вивчають, як це можна вплинути на формування пенсії у майбутньому» [49]. «Інші науковці досліджують мотиви укладання договорів страхування життя та роль цього виду страхування у накопиченні індивідуальних заощаджень, а також поведінку споживачів щодо укладання таких договорів» [50, 51]. Ще одна група науковців окреслює поведінку та спонукальні мотиви до укладання договорів накопичувального страхування [52].

Ми вважаємо, що «...не зважаючи на постійні та регулярні наукові дослідження у сфері страхування життя, систематичне вдосконалення правового поля у цій галузі страхування, попит на такі послуги є досить слабким в Україні, а з початком війни ще знизився» [47, с. 306-307].

Не дивлячись на повномасштабне вторгнення РФ в Україну, наша держава вже впродовж тривалого часу інтегрується в ЄС, впроваджуючи законодавчі норми у вітчизняне страхове законодавство. Важливим етапом стало введення в дію з 01 січня 2024 року нової редакції Закону України «Про страхування» [31]. Розглянемо, які види страхування життя є в Європейських країнах відповідно до директив ЄС (рис.1.1.).

У новій редакції закону про страхування, не наводиться визначення страхування життя, як було у попередній редакції Закону, проте визначено такі класи страхування життя:

«1) клас 19 - страхування життя (інше, ніж передбачено класами 20, 21, 22, 23);

- 2) клас 20 - страхування життя до шлюбу та до народження дитини;
- 3) клас 21 - інвестиційне страхування життя;
- 4) клас 22 - безперервне страхування здоров'я;
- 5) клас 23 - пенсійне страхування» [31].

Класифікація страхування життя								
1 клас	2 клас	3 клас	4 клас	5 клас	6 клас	7 клас	8 клас	9 клас
↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓
1.1 Дожиття до певного, віку; страхування на випадок смерті; дожиття або дострокового настання смерті; шлюбне страхування; страхування при народженні дитини; 1.2 ануїтети; 1.3 додаткове страхування, на випадок смерті, що настала у результаті нещасного випадку.	2.1 Шлюбне та страхування при народженні	3.1 Дожиття до певного, віку; страхування на випадок смерті; шлюбне страхування; страхування при народженні дитини; 3.2 ануїтети;	4.1 постійне медичне страхування	5.1 Тоніни, які є видом взаємного страхування та передбачають спільну капіталізацію своїх внесків	6.1 Операції щодо викупу капіталу, які базуються на актуарних розрахунках	7.1 Страхування пенсій, у тому числі управління груповими пенсійними фондами	8.1 Операції, безпосередньо пов'язані з накопиченням	9.1 Операції, що стосуються тривалості людського життя, у випадку якщо вони реалізуються або управляються страховиками на власний ризи

Рис. 1.1. Класифікація страхування життя за директивою ЄС 2002/83/ЄС

Джерело: [5].

Як видно із наведеної інформації ці види страхування вже наближені до видів страхування життя у ЄС, але враховується національні традиції стосовно страхування життя. Поки що вважаємо український ринок страхування життя є недостатньо розвиненим, щоб виходити із пропозицією у дев'ять класів по страхуванню життя, так як це існує у Європі.

Переважає більшість вчених розглядає страхування життя - як вид страхування, призначений для захисту фінансових інтересів особи або її бенефіціарів (вигодонабувачів) в разі настання певних подій, пов'язаних з життям страхувальника, таких як смерть, інвалідність або термінове лікування. У випадку настання зазначених подій страхова компанія виплачує узгоджену суму грошей або надає інші визначені послуги страхованій особі або її спадкоємцям відповідно до умов договору страхування [3, 4, 5, 8, 12, 18 та ін.].

Основою страхування життя є визнання ризику. Страховий ризик ґрунтується на непередбачуваності подій, які включають у себе випадки, такі як смерть, інвалідність, дожиття до завершення терміну дії договору або значної події в житті застрахованої особи. На відміну від компенсації матеріальних втрат, страхування життя пропонує гарантовану фінансову допомогу застрахованій особі або членам його родини.

Укладаючи договір страхування життя та віддано виконуючи пов'язані з ним обов'язки, страхувальник має впевненість у збереженні сплачених премій протягом терміну дії поліса. Вони довіряють, що страховик виплатить обіцяну суму страхування їм або вказаним бенефіціарам.

Сутність страхування життя полягає у забезпеченні фінансової підтримки у разі настання певних подій, таких як смерть застрахованої особи або досягнення визначеного віку. Страхова компанія зобов'язується виплатити обумовлену суму грошей застрахованій особі або її бенефіціарам (вигододонабувачам). Ключовими аспектами страхування життя є:

- фінансова підтримка. Страхування життя надає фінансову допомогу родині або бенефіціарам у разі смерті застрахованої особи, що дозволяє покривати витрати на проживання, освіту, медичні послуги тощо.

- Довгострокове накопичення та інвестування: Деякі види страхування життя, зокрема з накопичувальним компонентом, дозволяють накопичувати кошти для використання у майбутньому, наприклад, на пенсію.

- Податкові пільги: У деяких країнах внески на страхування життя мають податкові переваги, що робить ці поліси привабливими для податкового планування.

- Кредитна спроможність: поліси страхування життя можуть використовуватись як забезпечення при отриманні кредитів, оскільки вони є надійним джерелом повернення коштів.

- Додаткові опції: Багато полісів включають додаткові можливості, такі як страхування від нещасних випадків, критичних захворювань, або часткові виплати у разі важкої хвороби.

Основними характеристиками страхування життя є, що воно забезпечує покриття на визначений термін (наприклад, 10 або 20 років). Якщо застрахована особа помирає протягом цього терміну, бенефіціари отримують виплату; страхування життя надає покриття на все життя застрахованої особи та часто включає накопичувальний компонент.

Змішане страхування: поєднує елементи термінового і постійного страхування, забезпечуючи покриття на визначений термін з можливістю продовження або перетворення на постійне страхування.

Висновки до розділу 1

1. . Страхування життя – це вид страхування, який забезпечує фінансовий захист у випадку смерті або дожиття до певного віку. Залежно від типу полісу, страхування життя може також включати додаткові покриття, такі як критичні захворювання або інвалідність. Основними перевагами страхування життя є забезпечення фінансову підтримки сім'ї застрахованого у випадку його смерті; накопичення капіталу: деякі види страхування дозволяють накопичувати кошти і отримувати інвестиційний дохід; існування податкових пільг: У деяких країнах виплати за полісами страхування життя не оподатковуються.

2. В Україні відповідно до нової редакції Закону України «Про страхування» визначено чотири класи страхування життя, а саме страхування життя, страхування життя до шлюбу та до народження дитини; інвестиційне страхування життя; безперервне страхування здоров'я; пенсійне страхування». Такі класи визначені українською практикою страхування життя, у європейському законодавстві класів страхування життя більше, визначено дев'ять класів страхування життя відповідно до директиви ЄС 2002/83/ЄС. Це пояснюється тим, що європейці є біль заможними і ринок страхування життя формувався значно триваліше і відповідно з'явилося більше видів страхування життя, визначено дев'ять класів страхування життя відповідно до директиви ЄС 2002/83/ЄС.

3. Страхування життя набуло сучасного значення як важливий фінансовий інструмент, який забезпечує фінансову стабільність та захист для сімей у випадку непередбачених обставин. Воно виконує кілька ключових функцій, що роблять його актуальним у сучасному світі. Зокрема, страхування життя гарантує, що у разі смерті годувальника, його сім'я отримає достатні фінансові ресурси для покриття витрат на проживання, освіту дітей, медичне обслуговування та інші необхідні витрати. Це особливо важливо для сімей з єдиним годувальником. Сучасні сім'ї часто мають іпотечні кредити, автокредити або інші види боргових зобов'язань., а страхування життя дозволяє погасити ці борги у випадку смерті застрахованого, що знімає додатковий фінансовий тягар з близьких. Деякі види страхування життя, такі як накопичувальне або універсальне страхування, дозволяють накопичувати капітал, який може бути використаний для різних цілей, наприклад, для пенсійного забезпечення або великих покупок. Багато сучасних полісів страхування життя мають інвестиційний компонент, що дозволяє застрахованим отримувати додатковий дохід від вкладень. Це може бути вигідним інструментом для довгострокового фінансового планування.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Ринок страхування життя в Україні вважаємо розпочав формуватися на початку 90-х років минулого століття, коли в нашій державі розпочали діяльність перші страхові компанії, які розпочали надавати послуги зі страхування життя. Проведемо аналіз, яких результатів досягнув ринок страхування життя за останні три роки свого існування, один відносно мирний рік, і два роки повномасштабного вторгнення.

Таблиця 2.1

Динаміка кількості страхових компаній зі страхування життя та їх частка в Україні у 2020-2022 рр.

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.
Всього страховиків	210	155	128
Non-life	190	142	116
Life	20	13	12
Частка Life- страховиків, %	9,5	8,3	9,3

Джерело: підраховано за даними [37].

Проаналізувавши дані табл. 2.1 можна сказати, що кількість страхових компаній в Україні за останні три роки суттєво скоротилася, що пов'язано у першу чергу, у 2021 році підвищенням вимог до страхових компаній, а у 2022 році однією із причин зменшення кількості страховиків стала війна та військові дії на окупованих територіях. Частка страхових компаній, що надають послуги по страхуванню життя не перевищує 10%, і у 2022 році склала 9,3%, тобто можна вважати на український ринок страхування зосереджений на ринку ризикових видів страхування.

Проведемо аналіз зібраних страхових премій та страхових виплат, здійснених страховиками зі страхування життя у 2020-2022 рр. (Рис. 2.1).

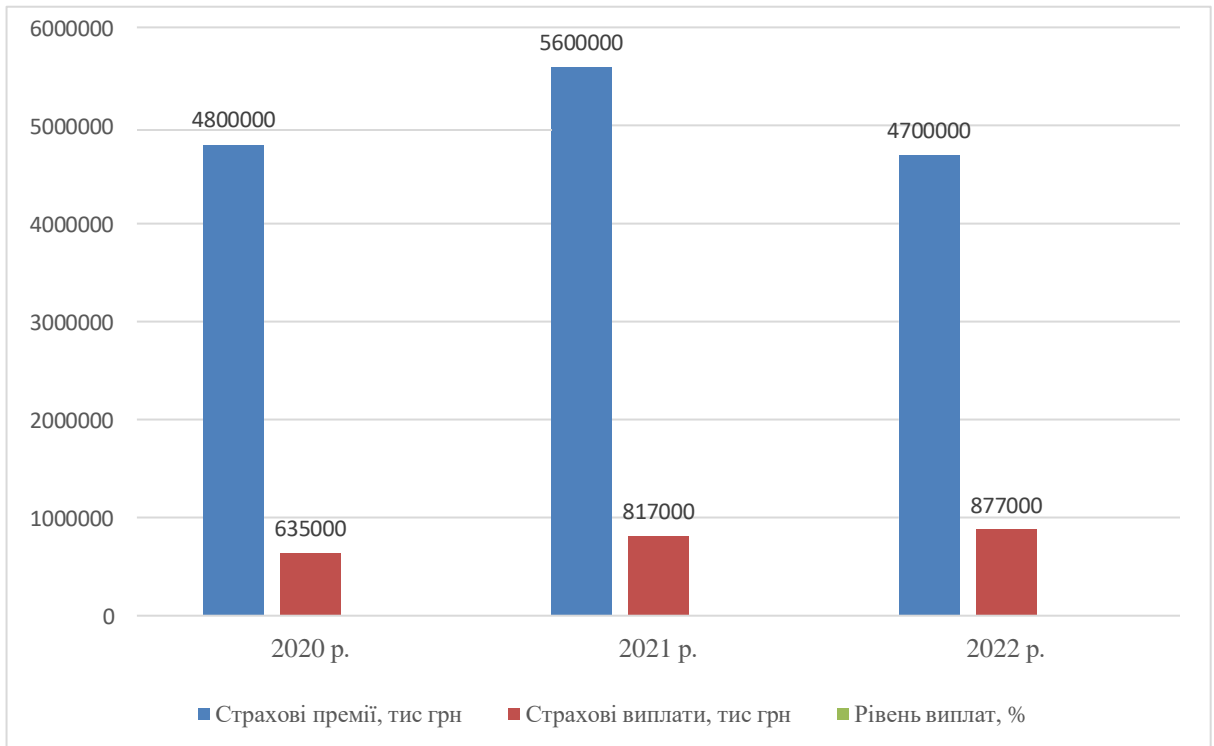

Рис. 2.1. Страхові премії та страхові виплати по компаніям зі страхування життя у 2020-2022 рр. в Україні

Джерело: складено за даними [1].

Як видно із рис. 2.1 страхові премії мають тенденцію у 2022 році до скорочення, аналітики страхового ринку та ми це пов'язуємо із початком повномасштабного вторгнення, у 2022 р. страхові премії скоротилися на 900000 тис. грн, страхові виплати зросли на 60000 тис грн, при цьому рівень виплат склав 18% у 2022 році. З огляду на рис. 2.1 можна вважати, що страхування життя є досить прибутковим видом діяльності для страховиків, адже рівень валових виплат є невисоким.

Проаналізуємо, які страхові премії зібрали перші десять страховиків, які є лідерами по страхуванню життя за 2020-2022 рр. (табл. 2.3.). За даними табл. 2.2 видно, що ринок страхування життя суттєво знизив темпи нарощування страхових премій, хоча за три останні роки у підсумку страхові премії у 2022 р. зросли порівняно із 2020 роком, але знизилися по відношенню до 2021 року, основною причиною такої ситуації стало повномасштабне вторгнення РФ на територію України та окупація значної території нашої країни.

Таблиця 2.3.

**Динаміка, темп росту та зміни по страхових преміях по страхуванню
життя у розрізі провідних компаній зі страхування життя
в Україні у 2020-2022 рр.**

Назва компанії	Страхові премії, тис. грн			Темп росту, % 2022/2021	Зміна, тис грн 2022/2020
	2022 р.	2021 р.	2020 р.		
МЕТЛАЙФ	2 120 311	2 107 239	1 555 070	0,62	565 241
ТАС	518 678	766 214	680 891	-32,31	-162 213
ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	507 511,3	520 749,0	441 262,3	-2,54	66 249
УНІКА ЖИТТЯ	422 797,0	525 551,7	574 530,0	-19,5	-151 733
PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	398 062,0	635 450	538 282	-37,4	-140 220
ARX LIFE	266 272	320 907	259 631	-17	6 641
ФОРТ -ЛАЙФ	89 760	170 084	97 29601	-47	-9 639 841
ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	67 251	93 556	92 965	-28,12	-25 714
КНЯЖА ЛАЙФ ВІСННА ІНШУРАНС ГРУП	60 323	72 935	77 247,3	-17,2	-16 924,3
КД-ЖИТТЯ	53 204	57 467	48 158	-7,42	5 046
Всього	4 504 169 ,9	5 270 153,4	4 365 332,7	-14,53	138 837,2

Джерело: складено за даними [37].

Лідером по збору страхових премій по страхуванню життя в Україні є страхова компанія МЕТЛАЙФ - MetLife (Metropolitan Life Insurance Company) – одна з найбільших та найвідоміших страхових компаній у світі, яка працює в Україні з 2002 року. Компанія пропонує широкий спектр страхових послуг, зокрема страхування життя, здоров'я та пенсійне страхування. Частка її зібраних страхових премій складає трохи більше 47% у 2022 р. (табл.2.3.).

Як видно із даних наведених у табл. 2.3 на перші п'ять компаній припадає понад 90% сформованих страхових резервів по страхуванню життя, це вказує на факт високої концентрації ринку страхування життя. Така «...висока концентрація створює загрозу фінансової стабільності ринку страхування життя у цілому з точки зору державного регулювання ринку»

**Частка зібраних страхових премій та частка страхових резервів зі
страхування життя у 2022 р. в Україні**

Назва страховика	Частка страхових премій на ринку Life %	Частка страхових резервів на ринку Life %
МЕТЛАЙФ	47,1	29,3
ТАС	11,5	21,9
ГРАВЕ УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	11,3	26
УНІКА ЖИТТЯ	9,4	5,9
PZU УКРАЇНА СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ	8,8	8,3
ARX LIFE	5,9	0,7
ФОРТ -ЛАЙФ	2,0	0,5
ГРІНВУД ЛАЙФ ІНШУРАНС	1,5	1,4
КНЯЖА ЛАЙФ ВІЄННА ІНШУРАНС ГРУП	1,3	0,3
Інші страхові компанії	1,3	5,7
Всього	100,0	100

Джерело: складено за даними [1].

Проаналізуємо розвиток страхового ринку життя з іншим часовим періодом, адже 2020 і 2022 рр. є кризовими роками і не відображають загальних тенденцій розвитку страхування життя в Україні. Проведемо аналіз через визначення такого показника як «страхові премії на одну особу», визначимо значення даного показника, та оберемо рік коли його значення було найвищим. Виберемо часовий період з 2003 по 2022 рік, так як вважаємо що до 2003 року страхування життя в Україні знаходилося у зародковому стані. Ці дослідження проводилися нами спільно із Стойко О.Я., та Фалімоновим С.В. «Для аналізу використовуємо такі показники: валові страхові премії, офіційний курс долара до гривні на кінець року, ВВП у національній валюті, а також, для врахування інфляції, ВВП у доларах США та кількість населення України. Для аналізу використовуємо такі показники: валові страхові премії, офіційний курс долара до гривні на кінець року, ВВП у національній валюті, а також, для врахування інфляції, ВВП у доларах США та кількість населення України» (табл. 2.4) [47, с. 307].

«Аналізуючи показники розвитку ринку страхування життя (додаток А), можна чітко побачити тенденцію зростання валових страхових премій на одну

особу в періоди економічної стабільності та їх спад під час економічної кризи. З 2003 по 2008 рік ВВП України в доларах США постійно збільшувався, що сприяло позитивному зростанню і валових страхових премій» [47, с. 307]. «Наступний після 2008 року 2009 рік став наслідком економічної кризи, і це проявилось на ринку страхування життя в Україні. Показник валових страхових премій на одну особу населення впав більше ніж у тринадцять разів, склавши лише 0,23 дол.» [47, с. 307].

«...Найуспішнішим періодом для розвитку ринку страхування життя в Україні за став 2013 рік, коли частка валових страхових премій у ВВП досягла 0,17% - найвищого значення за весь двадцятирічний період дослідження. У цьому році також відзначено високий рівень ВВП на одну особу, який становив 4049,2 дол. США, а валові страхові премії на одну особу досягли 6,88 дол. США. Натомість період – 2014-2017 років позначився новою хвилею економічної кризи, спричиненої війною з РФ та частковою окупацією території України» [47, с. 307]. «Ринок страхування життя збільшився до рівня 2011 року протягом п'яти років, і лише у 2019 році валові страхові премії на одну особу перевищили цей рівень, досягнувши 4,73 дол. США. Наступним успішним періодом став 2021 рік, коли ВВП на одну особу зріс до 4849,5 дол. США, а валові страхові премії на одну особу досягли 5,25 дол. США. Водночас частка валових страхових премій у ВВП становила 0,11%, що залишилося нижчим за найвищий показник 2013 року» [47, с. 307].

Тобто можна зробити висновок, що при економічній стабільності та сталому розвитку, зростає рівень страхових премій, тоді виникає наступне логічне питання, а який чинник найбільше впливає на зацікавленість громадян, юридичних осіб в укладенні договорів страхування життя і зростанні відповідно страхових премій. Нами була висунута гіпотеза про вплив доходів громадян на укладання договорів страхування життя, а точніше їх середня заробітна плата, адже вона є основною у доходах громадян.

«При розгляді та аналізі наукових публікацій та різноманітних досліджень було визначено, що більшість громадян мають слабку схильність до укладання

договорів накопичувального страхування через їх високу вартість і, відповідно, низькі доходи більшості громадян» [5, 7]. «...Українці часто стикаються з інфляційними ризиками, а рівень оплати праці в країні є найнижчим серед європейських держав. Останнім часом до цих проблем додалося явище раптової бідності, спричинене втратами від війни. Як зазначають експерти Світового банку, війна з РФ знищила досягнення у боротьбі з бідністю, яких Україна досягла за п'ятнадцять років довоєнного періоду. Наразі 7,1 млн осіб живуть за межею бідності, а 13,5 млн були змушені покинути домівки...» [32]. Дане припущення прослідковується і в інших наукових дослідженнях інших вчених, зокрема [19, с.109; 13, с. 596; 4, с. 44; 36, с. 249].

Тому був зроблений висновок, що рівень середньої заробітної плати впливає на рівень страхових премій, визначимо чи є кореляційний зв'язок між цими економічними показниками. «Для проведення основного нашого дослідження визначення коефіцієнта кореляції оберемо два показники: середній рівень заробітної плати в Україні на кінець календарного року (X) та валові страхові премії по страхуванню життя (Y)» [47, с. 308] (табл. 2.4).

$$X = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n X_i = \frac{104413,83}{20} = 5220,7 \quad (2.1);$$

$$Y = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n Y_i = \frac{44288,2}{20} = 2211,4 \quad (2.2);$$

$$SS_{XX} = \sum_{i=1}^n X_i^2 - \frac{1}{n} (\sum_{i=1}^n X_i)^2 = 1012692797 - \frac{104413,83^2}{20} = 467580402,7 \quad (2.3);$$

$$SS_{YY} = \sum_{i=1}^n Y_i^2 - \frac{1}{n} (\sum_{i=1}^n Y_i)^2 = 157127190 - \frac{44288,2^2}{20} = 59320506,28 \quad (2.4);$$

$$SS_{XY} = \sum_{i=1}^n X_i Y_i - \frac{1}{n} (\sum_{i=1}^n X_i) \cdot (\sum_{i=1}^n Y_i) = 391658127 - \frac{104413,83 \cdot 44288,2}{20} = 160756339 \quad (2.5).$$

«Підрахуємо коефіцієнт кореляції виходячи з проведених нами розрахунків:

$$r = \frac{SS_{XY}}{\sqrt{SS_{XX} \cdot SS_{YY}}} = \frac{160756339}{\sqrt{467580402,7 \cdot 59320506,28}} = 0,965 \quad (2.6) \quad [47, \text{с. 308}].$$

Таблиця 2.4

Інформаційні дані для розрахунку коефіцієнту кореляції між середньої заробітною платою та валовими страховими преміями

Роки	X – середня заробітна плата, за даними ПФУ, грн	У – валові страхові премії, млн грн	X · У	X ²	у ²
2003	332,1	72,9	24210,0	110290,4	5314,4
2004	607,1	186,9	113468,8	368582,5	34931,6
2005	911,4	321,3	292839,2	830686,4	103233,6
2006	1104,3	450,8	497831,9	1219544,7	203220,6
2007	1443,1	783,9	1131293,1	2082710,7	614499,2
2008	1705,6	1095,5	1868561,4	2909310,1	1200120,2
2009	1899,2	827,3	1571216,4	3606998,6	684425,2
2010	2326,7	906,5	2109189,8	5413719,0	821742,2
2011	2727,9	1346,4	3672898,4	7441656,6	1812792,9
2012	3048,6	1809,5	5516441,7	9293961,9	3274290,2
2013	3309,2	2476,7	8195994,7	10951069,3	6134042,8
2014	3556,9	2159,9	7682699,5	12652035,5	4665168,0
2015	4460,3	2186,5	9752489,6	19894454,5	4780782,2
2016	5562,9	2756,1	15332101,6	30946635,2	7596087,2
2017	7601,8	2913,7	22149626,8	57788731,5	8489647,6
2018	9095,4	3906,1	35527776,3	82727392,6	15257617,2
2019	10583,1	4624	48936254,4	112002005,6	21381376
2020	13320,5	5017,1	66830531,4	177437052,3	25171292,4
2021	15700,6	5883	92366923,9	246510410,4	34609689
2022	15116,4	4504,1	68085777,2	228505549	20286916,8
Всього	104413,8	44228,2	391658126,8	1012692797	157127190

Джерело: підраховано на основі даних [27, 37, 34].

«Для підтвердження результатів нашого дослідження побудуємо діаграму розсіювання» [47, с. 310].

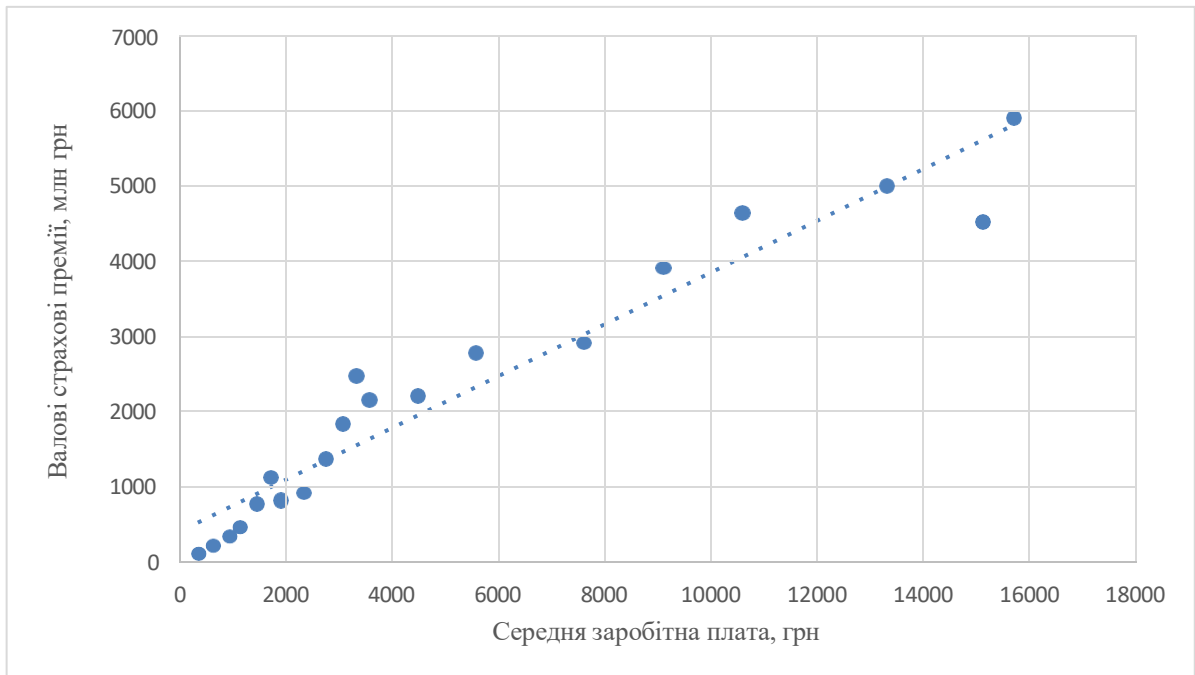

Рис. 2.2. Діаграма розсіювання валові страхові премії від середньої заробітної плати за 2003-2022 рр.

Джерело: побудовано за даними [27, 37, 34].

«...як показали результати проведеного нами дослідження між такими показниками як валові страхові премії та рівень середньої заробітної плати існує тісний зв'язок, що підтверджується математичними розрахунками та діаграмою розсіювання...» [47, с. 310].

Висновки до розділу 2

1. Стан страхування життя у період 2020-2022 рр. характеризується не динамічним розвитком, а скоріше забезпечення сталості досягнутих показників. Даний період характеризується складними економічними умовами після ковідного періоду та початком повномасштабного вторгнення РФ, тому завданням страховиків стало збереження досягнутих показників. Але це вдалося не за всіма основними параметрами. Зокрема, страхові премії у 2022 році по страхуванню життя скоротилися, порівняно із 2021 роком, і до досягли показника 2020 р.; страхові виплати зросли, зріс і основний показник рівень виплат до 18%. Ринок страхування життя є досить концентрованим, адже перші

п'ять страхових компаній утримують страхові резерви по страхуванню життя більш як на 90%.

2. Так як часовий період 2020-2022 рр. не дає загальної картини щодо розвитку страхування життя ми розглянули динаміку валових страхових премій у контексті формування ВВП за період 2003-2022 рр. і прийшли до висновку, за умов економічного зростання та сталого розвитку зростає показник валові страхові премії на одну особу. За нашими дослідженнями найбільш успішнішим роком розвитку страхування життя в Україні став 2013 рік, коли ВВП на одну особу в Україні становив 4049,2 дол США, а валові страхові премії становили майже 7 дол. США. Звичайно у контексті діяльності розвинутих ринків страхування життя це досить малий показник. Ще було відмічена тенденція, що ринку страхування життя після кризових явищ потрібно в умовах України приблизно п'ять років на відновлення ринок страхування життя досить сильно корелюється із добробутом населення і їх доходами.

3. Встановлено, що показник валові страхові премії прямо залежить від середньої заробітної плати. Був проведений кореляційний аналіз за період 2023-2022 рр. між середньою заробітною платою за даним Пенсійного фонду України та статистичними даними щодо валових страхових премій, визначено що коефіцієнт кореляції складає 0.965, що вказує на тісний прямий зв'язок цих показників.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Накопичувальні види страхування в Україні, вважаємо, що у найближчий перспективі не будуть мати тенденцій до активного розвитку, адже населення та юридичні особи виснажені війною, будуть «відкладати» послуги зі страхування життя і задовольняти першочергові потреби. Після завершення війни в Україні стабілізації економічної ситуації ринок страхування життя може розвиватися в декількох основних напрямках. З нашої позиції основними з них стануть такі напрямки:

1. *Зростання попиту на страхові послуги зі страхування життя.* Війна посилила усвідомлення важливості фінансової безпеки та захисту. Це може стимулювати збільшення попиту на страхові поліси життя як серед фізичних осіб, так і серед підприємств. Після війни люди почнуть більше замислюватися про важливість фінансової безпеки та захисту своїх родин. Кампанії з підвищення обізнаності щодо переваг страхування життя можуть сприяти зростанню попиту. Крім того, з відновленням економіки збільшується рівень доходів населення, що дозволить людям інвестувати у страхові поліси. Сталі економічні умови сприятимуть розширенню страхового ринку.

Держава може запроваджувати програми підтримки страхування життя, надавати податкові пільги для страхувальників або вимагати обов'язкове страхування в певних галузях, що стимулюватиме попит. Страхові компанії, у свою чергу, можуть розробляти нові, більш гнучкі та вигідні страхові продукти, які враховують потреби різних категорій населення. Наприклад, комбінації страхування життя з медичним страхуванням або пенсійними програмами.

2. *Посилення діджиталізації страхового ринку життя.* Розвиток цифрових технологій в Україні дозволяє спростити процес оформлення та управління страховими полісами. Онлайн-платформи роблять послуги страхування більш доступними та зручними для користувачів. Вже нині ринок страхування активно використовує інструменти діджиталізації. Слабше ці інструменти

використовуються у сфері страхування життя, адже на першому етапі важливо донести до потенційного споживача саме необхідність і важливість такого страхування. Розвиток технологій дозволяє страховим компаніям оптимізувати процеси обслуговування клієнтів, знижувати витрати та підвищувати ефективність. Онлайн-платформи для продажу та управління страховими полісами стануть більш поширеними. Як вказують науковці «окремі елементи діджиталізації активно впроваджуються у сферу страхування життя, разом із телекомунікаційними технологіями і системами сприяють розширенню ринку страхування життя і сприяють формуванню нового цифрового суспільства...» [48, с. 279].

3. *Посилення співпраці страхових компаній з комерційними банками та іншими фінансовими компаніями.* Страхові компанії будуть продовжувати укладати партнерські угоди з банками, які пропонуватимуть страхові поліси своїм клієнтам разом з іншими фінансовими продуктами, такими як кредити чи депозити. Адже ринок кредитування, особливо у сфері іпотечного кредиту, буде активно розвиватися. Після завершення війни наша країна потребуватиме значних фінансових ресурсів для відбудови економіки, житла, виробничих потужностей, найкращим способом цього стане одержання кредитів від комерційних банків. Слід за розвитком кредитного ринку розпочне активно нарощувати свої послуги і страховий ринок, що є закономірним.

4. *Розширення асортименту страхових продуктів.* З нашої позиції страхові компанії, після завершення війни зможуть пропонувати нові види продуктів, орієнтованих на потреби клієнтів у поствоєнний період. Це можуть бути продукти з розширеним покриттям ризиків, пов'язаних зі здоров'ям та життям. У зв'язку з зростанням уваги до медичних послуг та їхньої якості, страхування здоров'я може стати одним з ключових напрямків розвитку ринку. Компанії можуть пропонувати комбіновані продукти, які включають як страхування життя, так і страхування здоров'я.

5. *Посилення регуляторного контролю з боку НБУ.* Так як прогнозуємо, що після завершення війни страховий ринок розпочне свій рух у

бік збільшення страхових премій, то варто не забувати, що контролюючі органи будуть впроваджувати нові схеми контролю за страховиками, вважаємо, що цей контроль буде ґрунтуватися на європейських практиках та традиціях. Державні органи можуть вводити нові правила та вимоги для підвищення надійності та прозорості страхових компаній. Це сприятиме захисту прав споживачів та зміцненню довіри до страхового ринку.

6. *Розвиток партнерства з міжнародними страховими компаніями.* Вітчизняні страховики швидко розпочали переорієнтацію на ринках перестраховання починаючи з 2014 року, коли частина нашої України опинилася під окупацією РФ. Наразі це партнерство тільки розширюється і вітчизняні страховики орієнтуються на європейський та американський ринки страхування. Українські страхові компанії можуть шукатимуть партнерства з міжнародними гравцями для обміну досвідом, технологіями та залучення інвестицій

7. Наступним напрямком, який потребуватиме ринок страхування життя – це *зміцнення фінансової стабільності страховиків, які надають послуги зі страхування життя.* Після війни компаніям доведеться зміцнити свою фінансову стабільність через залучення капіталу, зниження витрат та оптимізацію бізнес-процесів. Пошук оптимальних шляхів інвестиційної політики, для збільшення доходів страховиків, розроблення оптимальної інвестиційної складової своєї діяльності яка б формувала додаткові доходи для своїх клієнтів, та забезпечувала зниження ризиків інфляції, які нині є досить високими в Україні.

Використовуючи ППП Exsel складемо прогноз страхових премій на найближчі роки враховуючи динаміку за 2003-2022 рр. табл. 3.1. Як бачимо із зробленого прогнозу (табл.3.1) не дивлячись на те, що війна в Україні продовжується маємо позитивну тенденцію до зростання страхових премій на період 2024-2027 рр., але це буде, звичайно, можливим за стабільних умов до завершення війни, у іншому випадку страховий ринок буде втрачати клієнтів зі страхування життя.

Таблиця 3.1

Прогноз валових страхових премій зі страхування життя в Україні на 2024-2027 рр.

Часова шкала	Значення, млн грн	Прогноз (млн грн)	Нижня довірча межа (млн грн)	Верхня довірча межа (млн грн)
31.12.2003	72,9			
31.12.2004	186,9			
31.12.2005	321,3			
31.12.2006	450,8			
31.12.2007	783,9			
31.12.2008	1095,5			
31.12.2009	827,3			
31.12.2010	906,5			
31.12.2011	1346,4			
31.12.2012	1809,5			
31.12.2013	2476,7			
31.12.2014	2159,9			
31.12.2015	2186,6			
31.12.2016	2756,1			
31.12.2017	2913,7			
31.12.2018	3906,1			
31.12.2019	4624			
31.12.2020	5017,3			
31.12.2021	5883			
31.12.2022	4504,1	4504,1	4504,10	4504,10
31.12.2023		6235,00	5123,34	7346,66
31.12.2024		6592,35	5349,98	7834,73
31.12.2025		6949,71	5454,74	8444,68
31.12.2026		7307,06	5446,06	9168,06
31.12.2027		7664,41	5344,53	9984,31

Джерело: власні розрахунки.

Якщо врахувати здійснений прогноз та фактичні дані одержані за перше півріччя 2023 року, які вказують що страхові премії зі страхування життя склали 2020562 тис. грн, [38, с.22], то страховий ринок досягне показника 2022 р., що є нормою під час війни. Ілюструє прогноз валових страхових премій з визначенням тренду в Україні на майбутній період рис. 3.1.

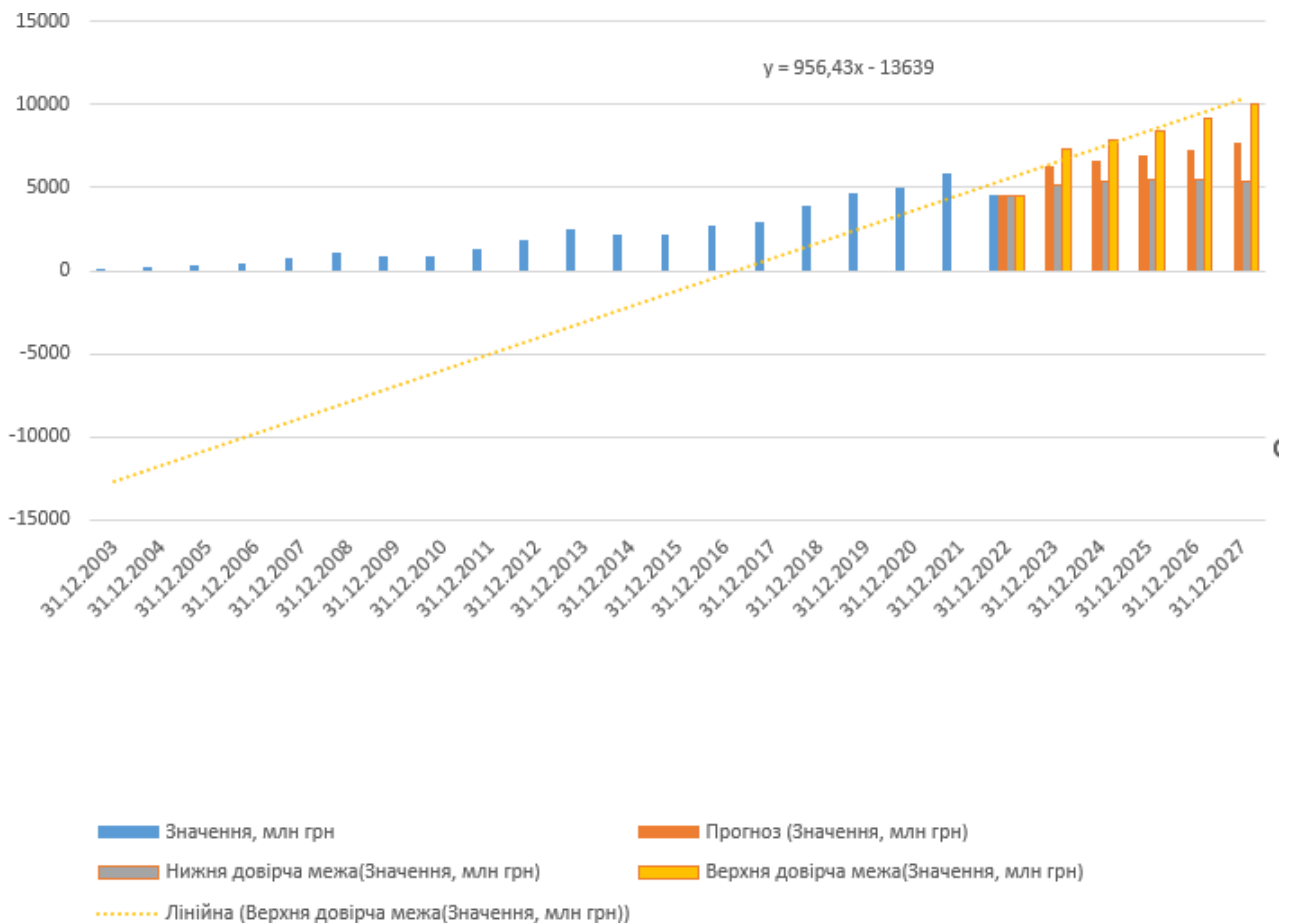

Рис. 3.1. Прогноз валових страхових премій зі страхування життя в Україні на 2024-2027 рр.

Джерело: власні розрахунки.

Побудована лінія тренду валових страхових премій зі страхування життя в Україні також засвідчила геометричне відображення середніх величин отриманих за допомогою математичної лінійної функції на 2024-2027 рр. є позитивною і відображає минулий період формування страхового ринку зі страхування життя. За відносно рівних умов можна прийняти дані значення як прогностні, але ще важливим фактором, який сприятиме такій позитивній динаміці стане здобуття миру в Україні.

Визначені нами напрямки розвитку страхування життя сприятимуть відновленню та зростанню ринку страхування життя в Україні, забезпечуючи надійний фінансовий захист для громадян та бізнесу.

Висновки до розділу 3

1. Розвиток страхування життя в Україні має значні перспективи, але також стикається з рядом викликів. Основні фактори, що впливають на розвиток цього ринку: є забезпечення політичної та економічної стабільності, за умов зростання доходів населення зростає і попит на страхові продукти зі страхування життя, адже громадяни намагаються захистити свої фінансові інтереси. Використання новітніх технологій, заснованих на елементах діджиталізації, таких як цифрові платформи та онлайн-сервіси, полегшує доступ до страхових продуктів і робить процес укладання страхових договорів зручнішим для клієнтів. Загалом, визначено що перспективи розвитку страхування життя в Україні позитивні за умови політичної стабільності та економічного зростання, підвищення фінансової грамотності населення та впровадження інновацій у сфері страхування.

2. Визначено, що ринок страхування життя буде розвиватися на основі тенденцій, які були сформованими за двадцятирічний період формування ринку страхування життя, тобто на 2024-2027 рр. за складеним прогнозом ринок страхування життя у контексті валових страхових премій буде зростати, що підтверджено лінією тренду, але за умови що війна в Україні завершиться найближчим часом.

ВИСНОВКИ

1. Визначено, що страхування життя це важлива складова страхового ринку. За кордоном переважна кількість договорів страхування укладається саме за накопичувальними договорами страхування, в Україні навпаки. Страхування життя – це фінансова послуга, яка надає грошову підтримку у разі смерті або при досягненні певного віку. Залежно від полісу, страхування життя може включати додаткові опції, такі як захист від критичних хвороб або інвалідності. Основні переваги страхування життя такі: фінансова допомога родині, деякі види страхування дозволяють зберігати гроші та отримувати інвестиційний дохід. Слабкий розвиток страхування життя в Україні визначив і чотири класи довгострокових видів страхування, в той час як за кордоном їх значно більше.

2. Досліджено, що в Україні відповідно до нової редакції Закону України «Про страхування» визначено чотири класи страхування життя, а саме страхування життя, страхування життя до шлюбу та до народження дитини; інвестиційне страхування життя; безперервне страхування здоров'я; пенсійне страхування». Такі класи визначені українською практикою страхування життя, у європейському законодавстві класів страхування життя відповідно до директиви ЄС 2002/83/ЄС встановлено дев'ять.

3. Встановлено, що стан страхування життя в період 2020-2022 років характеризується не динамічним розвитком, а скоріше збереженням досягнутих показників та бажанням не втратити клієнтів у таких складних політико-економічних умовах. Цей період був складним через економічні умови після пандемії COVID-19 та початок повномасштабного вторгнення росії, що змусило страхові компанії зосередитися на підтримці існуючих показників, та підтримки страхувальників. Страхові премії у 2022 році зменшилися порівняно з 2021 роком і досягли рівня 2020 року. При цьому страхові виплати зросли, а також збільшився основний показник рівня виплат до 18%. Ринок страхування життя в Україні є досить концентрованим, оскільки перші п'ять страхових компаній утримують понад 90% страхових резервів, найбільша частка страхових премій 47

% у 2022 році припадала на страхову компанію MetLife, що вказує на те, ринок страхування життя є за фактом монополізованим, решта страхових компаній мають значно меншу частку ринку страхування життя.

4. Доведено що, за умов економічного зростання та сталого розвитку зростає показник валові страхові премії зі страхування життя на одну особу. За проведеним дослідженням, визначено що за 2003-2022 рр. найбільш успішним роком для розвитку страхування життя в Україні став 2013 рік, коли ВВП на душу населення склав 4049,2 долара США, а валові страхові премії досягли майже 7 доларів США. Звичайно, у порівнянні з розвиненими європейським, або американським ринками страхування життя це невисокий показник, для України – найвищий за двадцятирічний термін дослідження. У періоди кризових явищ, ринку страхування життя в Україні потрібно приблизно п'ять років для повернення і перевищення попередніх показників. Для страхування життя характерним явищем є залежність від економічного зростання у країні та зростання доходів населення.

5. Встановлено, що валові страхові премії зі страхування життя кореляційно залежать від рівня середньої заробітної плати. Кореляційний аналіз за період 2023-2022 років між середньою заробітною платою та статистичними даними щодо валових страхових премій з накопичувального страхування в Україні показав, що коефіцієнт кореляції становить 0.965. Це свідчить про тісний прямий зв'язок між цими показниками.

6. Визначено що перспективи продовження формування ринку страхування життя в Україні позитивні, лише, за умови політичної стабільності та економічного зростання, а саме через підвищення фінансової грамотності населення, зростання попиту на страхові послуги зі страхування життя, посилення співпраці страхових компаній з комерційними банками та іншими фінансовими установами, посилення регуляторного контролю з боку НБУ за компаніями зі страхування життя, розвиток партнерства з міжнародними страховими організаціями.

7. Встановлено, що ринок страхування життя буде розвиватися відповідно до тенденцій, сформованих за двадцятирічний період його становлення. За умови, якщо не відбудеться ескалація війни з РФ. У разі припинення війни з РФ показники зі страхування життя можуть формуватися по верхній межі, тобто вище середніх показників, і навпаки за умов продовження війни, ми можемо не отримати навіть середніх прогнозованих показників валових страхових премій. За прогнозом, у 2024-2027 роках ринок страхування життя у контексті валових страхових премій буде зростати, що підтверджено лінією тренду.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналіз портфелів страховиків зі страхування життя за 2020-2022 рр. Національний банк України. URL: <http://surl.li/cyueo>
2. Архів валютних курсів. Курси Національного банку України URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/exchange/archive/nbu/2022-12-30/> (дата звернення 12 грудня 2023 р.).
3. Борисюк О. В. Шемедюк Л. В. Накопичувальне страхування життя: розвиток у контексті пенсійної реформи в Україні URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/10299/1/586.pdf> (дата звернення 15 грудня 2023 р.).
4. Волкова В. В., Волкова Н. І. Сучасний стан та подальші перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні. *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*: Національний університет державної податкової служби України; гол. ред.: Л. Л. Тарангул. 2015. № 2. С. 34-46. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/Znprudps/index.html> (дата звернення 20 січня 2024 р.).
5. Волошина-Сідей В., Коверза А. Сучасні підходи до дослідження потенціалу ринку страхування життя. *Економіка та суспільство*, 2022. (42). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-53>
6. Временко Л. В., Деркач К. І. Сучасні тенденції розвитку конкуренції та монополізації на вітчизняному страховому ринку. *Бізнес Інформ*. 2019. № 3. С. 358-364.
7. Галушак В. В. Страхування життя в Україні: переваги та недоліки його розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Сер. Економічні науки. 2018. Випуск 29 (2) С. 87-90.
8. Гаманкова О. Інформаційні вади дослідження ступеня монополізації ринку страхових послуг України. *Ринок цінних паперів України*. Вісник Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку. 2009. № 5-6. С. 69-74.

9. Гаманкова О. О., Хлівний В. К. Страховий ринок України у глобальному страховому просторі. *Фінанси України*. 2012. № 5. С. 58-67.
10. Дубина М., Савченко Т. Роль механізмів гарантування виплат у підвищенні рівня страхової довіри в Україні. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 1. С. 119-130.
11. Єрохін С. А., Черненко В. В. Фінансова ефективність корпоративного страхування життя і пенсійного страхування в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2021. № 1. С. 72-81.
12. Залетов О.М. Убезпечення життя: Монографія. Міжнародна агенція "Бізон", 2006. 685 с..
13. Золотарьова О. В., Галаганов В. О. Актуальні проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні. *Економіка і суспільство*. Випуск №10. 2017. С. 589-597.
14. Клапків Ю. М., Свірський В. С., Щур Р. І. Аналіз сучасних тенденцій у страховому сегменті фінансового ринку України. *Інноваційна економіка*. №3-4. 2021. С. 130-139.
15. Клапків Ю. Спрямування інституціонального розвитку ринку страхування життя в Україні. *Світ фінансів*. 2016. №1. С. 206-214.
16. Клапків Ю.М. Формування ринку страхових послуг: концептуальні засади теорії та практики: автореф. дис. д.е.н. 08.00.08. Гроші, фінанси і кредит / Ю. М. Клапків. Західноукраїнський національний університет. – 20 с.
17. Колінець Л., Панухник О., Крупка А., Зарічна Н., Лавров Р., Хропонюк Д. Фінансові та інституційні аспекти розвитку страхового ринку за умов пандемії 2020-2021 та війни 2022-2023: на прикладі страхових компаній України. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 2023. №5(52), С. 97-110.
<https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4158>

18. Копитіна І. В., Яценко В. М. Страхування життя в Україні : аналітичний огляд і перспективи розвитку. *Науковий вісник МДУ ім. В.О. Сухомлинського*. Випуск 5(2). 2014. С. 41-46.
19. Котик О. В., Климюк Ю. Ю. Проблеми розвитку страхування життя в Україні. *Вісник НУБГП*. Серія «Економічні науки». Випуск 2 (98). 2022. С. 101-111.
20. Кривицька О. Р. Аналіз діяльності суб'єктів ринку страхування життя: монографія / О. Р. Кривицька; Нац. ун-т «Остроз. акад.». Острог, 2019. 359 с.
21. Кривицька О. Р. Система контролю діяльності компаній зі страхування життя як інформаційний ресурс. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 191-198.
22. Криклій А. С., Пікус Р. В. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід. *Економіка та держава*. 2008. № 5. С. 13-16.
23. Кулина Г. М. Сучасні тенденції розвитку страхування життя у світі. *Економічний аналіз: зб. наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: В. А. Дерій (голов. ред.) та ін. Тернопіль, 2014. Том 15. № 2. С. 64-70.*
24. Ляшенко Н. В. Ринок страхування життя в Україні: тенденції та європейський досвід. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету*. Економічні науки. 2010. Випуск 18. ч. II. С. 134-140.
25. Мельничук Ю. М. Аналіз страховиків на ринку страхування життя в Україні *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2016. Вип. 12 (2). С. 91-98.
26. Мельничук Ю. М. Теорія і практика страхування життя в Україні. – на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси та кредит. –

Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, Тернопіль, 2012. С. (18 с.)

27. Огляд страхового ринку України за 2022 рік. *Insurance Top*. 2023. №1 (93). С. 20-26.
28. Орлова О. В. Організація та перспективи розвитку страхування життя в Україні *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2013. Вип. 1. С. 384-390.
29. Пікус Р. В., Бражко К. О. Місце страхування життя у процесі трансформації індивідуальних заощаджень в інвестиції. *Економіка та держава*. 2015. №4. С.112-116.
30. Привалова О. М., Привалова І. М. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку страхування життя в Україні. *Стратегічні пріоритети*. 2013. № 2. С. 178-180.
31. Про страхування: Закон України від 18.11.2021 № 1909-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1909-20#Text>
32. Річний звіт 2023 року. Нова ера у розвитку: звіт Світового банку. URL: <https://www.worldbank.org/en/about/annual-report/world-bank-group-downloads>
33. Савицька Н. Л., Жилякова О. В. Оцінка перспективи розвитку ринку страхування життя в умовах реформування пенсійної системи. *Проблеми економіки*. 2019. № 1. С. 170-175.
34. Середня місячна заробітна плата за даними Пенсійного фонду України (2003-2022 рр.) URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/labour/salary/average/pfu/> (дата звернення 11 січня 2024 р.).
35. Сич О.А., Вольська Н.Р. Сутність страхування життя та його доцільність. *Ефективна економіка*. 2018. №2. URL https://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/%D0%A1%D0%B8%D1%87_%D0%92%D0%BE%D0%BB%D1%8C%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0.pdf

36. Смірнова Т. О., Топій І. І., Талама З. З. Стан і проблеми розвитку ринку страхування життя в Україні. *Інноваційна економіка*. №7. 2013. С. 246-249.
37. Статистика страхового ринку України. URL: <https://forinsurer.com/stat> (дата звернення 25 січня 2024 р.).
38. Страхові платежі по страхуванню життя. *Insurance Top*. 2023. №3 (95). С. 22
39. Структура ВВП кінцевим використанням з 2005-2022 рр. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>
40. Танчак Я. А. Аналітична оцінка сучасного стану та перспектив розвитку ринку страхування життя в Україні. *Вісник ЖДТУ*. 2018. №4 (86). С. 105-110.
41. Тимчак М. В., Мінкович В. Т. Європейський досвід страхування життя та його імплементації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. 2021. вип.1. С. 134-140.
42. Третяк Д. Д., Горай А. В. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія Економіка і менеджмент. 2018. Вип. 33. С. 117-123.
43. Фарат О. І. Розвиток ринку страхування життя в Україні в умовах євроінтеграції : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.08 / О. І. Фарат ; Нац. акад.наук України, Ін-т регіон. дослідж. – Л., 2009. – 21 с.
44. Фисун І. В. Розвиток страхування життя в Україні як джерела внутрішніх інвестиційних ресурсів. *Економіка. Менеджмент. Бізнес*. 2014. № 2. С. 112-117.
45. Черкасова С. В. Сучасні тенденції розвитку діяльності компаній зі страхування життя в Україні. *Причорноморські економічні студії*. 2016. Вип. 6. С. 62-66.
46. Чисельність наявного населення України: статистичний збірник. За ред. М. Тімоніної. Державна служба статистики 2022. 187 с.

[URL:https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/05/zb_chuselnist%202021.pdf](https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/05/zb_chuselnist%202021.pdf)

47. Шубенко І., Стойко О., Доронін Д., Фалімонов С. Детермінанти низького рівня розвитку ринку страхування життя в Україні. *Бізнес Інформ.* 2024. №3. С. 305-315.

48. Шубенко І.А. Тенденції діджиталізації на страховому ринку України. *Бізнес інформ.* 2020. №2. С. 272-279

49. Bateman, H., Gerrans, P., Thorp, S., & Zeng, Y. Explaining consumers' progress through life insurance decision states: The role of personal values and consumer characteristics. *Journal of Consumer Affairs*, 2023. 57(3), P. 1151-1182. URL:<https://doi.org/10.1111/joca.12524>

50. Bauer, R., Eberhardt, I. & Smeets, P. A fistful of dollars: financial incentives, peer information, and retirement savings. *The Review of Financial Studies*, 2022. 35 (6), P. 2981-3020. <https://doi.org/10.1093/rfs/hhab088>;

51. Ritika Bhatia, Anil K. Bhat, Jyoti Tikoria Life insurance purchase behaviour: A systematic review and directions for future research. *International Journal of Consumer Studies*. 2021. Volume 45, Issue 6. P. 1149-1175. URL: <https://doi.org/10.1111/ijcs.12681>

52. Hanming Fang, Edward Kung Why do life insurance policyholders lapse? The roles of income, health, and bequest motive shocks. *Journal of Risk and insurance*. December 2021. Volume 88, Issue. 4. P. 937-970. URL: <https://doi.org/10.1111/jori>